

of communication strategies in local self-government of Ukraine. State and municipal scientific research]. Vol 1. Pp. 269–283 [Ukraine]

16. Communication Strategies. URL: <http://www.epa.gov/superfund/community/pdfs/toolkit/comstrats.pdf>

17. Hancock A. Communication Planning for Development. France : UNESCO, 1981. 198 p.

18. White Paper on a European Communication Policy. URL: http://europa.eu/documents/comm/white_papers/pdf/com2006_35_en.pdf

19. Writing a communication strategy for development programmes. A guideline for programme managers and communication officers. UNISEF, 2008. 76 p.

УДК 353.2

DOI <https://doi.org/10.32836/2310-9653-2019-3-211-217>

М. М. Стадник, доктор філософських наук,
професор, професор кафедри публічної політики
та політичної аналітики Національної академії
державного управління при Президентові України
В. П. Удовиченко, доктор економічних наук,
професор, професор кафедри управління
Київського університету імені Бориса Грінченка
В. В. Павлюк, кандидат наук з державного
управління, доцент, доцент кафедри управління
Київського університету імені Бориса Грінченка

АКТИВІЗАЦІЯ МОЛОДІЖНОГО ЛІДЕРСТВА В НОВОУТВОРЕНИХ ГРОМАДАХ

Питання ролі молоді у процесах децентралізації є одним із головних для молодіжної політики України. Завдяки реформі децентралізації молодь у громаді повинна отримати можливості для самореалізації та шанс зробити особистий внесок у розвиток своєї території. Тому завданням представників державної влади й місцевого самоврядування повинно стати створення в громаді умов, у яких молоде покоління відчуло б свої реальні можливості та побачило б їх реалізацію на практиці через успішні приклади. Метою дослідження є аналіз тенденцій державної молодіжної політики в Україні в умовах децентралізації та пошук інструментів, що стануть дієвими для активізації участі молоді в житті об'єднаної громади. Велику роль у вирішенні зазначеної проблеми повинні відігравати молодіжні центри (простори), і, перш за все, через сприяння молоді щодо опанування лідерських компетентностей. Загалом, значуще залучення молоді, якому сприяє молодіжне лідерство, слід виділити як ключовий механізм для позитивного розвитку молоді в громадах. Ключові концепції, пов'язані з позитивним розвитком, передбачають таке: заснований на сильних сторонах підхід до розширення прав і можливостей для залучення молоді; нарощування потенціалу і позитивних результатів для молоді та молодіжних центрів; орієнтовані на молодь спільні дослідження, які сприяють просуванню цих позитивних результатів.

© М. М. Стадник, В. П. Удовиченко, В. В. Павлюк, 2019

Особливим пріоритетом молодіжної політики в Україні повинен стати розвиток мережі молодіжних центрів і просторів європейського зразка, які за своєю суттю є осередками практичної роботи з молоддю щодо формування її лідерських компетентностей.

Серед пріоритетних завдань на рівні громад слід виділити такі: використання малозайнятих об'єктів державної та комунальної власності для роботи з молоддю; стимулювання наявних закладів формальної освіти щодо організації роботи з молоддю у позанавчальний час і впровадження лідерських компетентностей у чинні освітні програми; сприяння розвитку мережі відкритої роботи з молоддю, враховуючи як географічний аспект території, так і різноманіття заходів.

Ключові слова: *молодь, молодіжна політика, молодіжні центри, лідерські компетентності, децентралізація, громада.*

M. M. Stadnyk, V. P. Udovichenko, V. V. Pavliuk. Activating youth leadership in established communities

The question of the role of youth in the process of decentralization is one of the main youth policies for Ukraine. Through decentralization reform, youth in the community should be given opportunities for self-fulfillment and a chance to make a personal contribution to the development of their territory. A sociological survey "Youth of Ukraine – 2017" has identified a problem that has to do with youth participation in decentralization processes. However, the Youth and Community: Changes for the Future, developed under the USAID PULSE Project, implemented by the Ukrainian Association of Cities with the support of the US Agency for International Development, can see positive developments in engaging youth in community work. Goal of this study is to analyze the trends of the state youth policy in Ukraine in terms of decentralization and search for tools that will be effective for enhancing youth participation in unified community. Youth centers have a major role to play in addressing this problem (spaces) and above all, through the promotion of leadership skills by young people.

Key concepts related to positive development include the following: a strengths-based approach to empowering young people; capacity building and positive results youth and youth agencies; youth-focused collaborative research that promotes these positive outcomes.

A particular priority of youth policy in Ukraine should be the development of a network of European centers of youth and spaces, which are, in their essence, centers of practical work with young people.

Among the priorities at the community level are the following: use of low-income state and communal property for youth work; stimulation of existing formal education institutions for organizing youth work after school hours and introducing leadership competencies in existing educational programs; promoting the development of an open youth work network, taking into account both the geographical aspect of the territory and the variety of activities.

Key words: youth, youth policy, youth centers, leadership competencies, decentralization, community.

Постановка проблеми. Питання ролі молоді у процесах децентралізації є одним із головних для молодіжної політики України. Завдяки реформі децентралізації молодь у громаді повинна отримати можливості для самореалізації та шанс зробити особистий внесок у розвиток своєї території. Тому завданням представників державної влади й місцевого самоврядування повинно стати створення в громаді умов, у яких молоде покоління відчуло б свої реальні можливості та побачило б їх реалізацію на практиці через успішні приклади. Велике значення має формування ефективної моделі молодіжної роботи на місцевому рівні, яка б дала можливість молодій людині для розвитку та реалізації себе і, головне, бачення себе в майбутньому громади.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Соціологічне дослідження «Молодь України – 2017» [1] виявило проблему, яка пов'язана з участю молоді у процесах децентралізації. Проте у виданні «Молодь і громада: зміни заради майбутнього» [2], розробленому у межах Проекту USAID ПУЛЬС, який Асоціація міст України реалізує за підтримки Агентства США з міжнародного розвитку, можна побачити позитивні зрушення щодо залучення молоді до роботи в громадах.

Велику роль у вирішенні зазначеної проблеми повинні відігравати молодіжні центри (простори), і, перш за все, через сприяння молоді щодо опанування лідерських компетентно-

стей. Ми розділяємо бачення Корлісс Бін, Меган Харлоу й Тані Форнеріс [3] щодо помилкового перенесення досвіду дорослого лідерства на практику лідерства у молодіжному середовищі. В літературі є прогалина щодо досвіду лідерства серед школярів і молодих людей. Молоді люди відчують свою першу формальну організацію в школі, і з цього критичного періоду мають розроблятися моделі лідерства. Для підтвердження зазначених ідей у дослідженні Корлісс Бін, Меган Харлоу й Тані Форнеріс проведено огляд програм розвитку лідерства для молодих людей з 2003 по 2015 роки з використанням електронних баз даних: Scopus, PubMed і Science direct.

Міністерством молоді та спорту України разом із представниками державного та громадського секторів, місцевого самоврядування, експертами, молодіжними лідерами розроблено модель реалізації молодіжної політики в умовах децентралізації. Ця модель формує новий підхід, що враховує кращі зарубіжні практики – від «роботи з молоддю» до «молодіжної участі». Вони ґрунтуються на міжсекторальній взаємодії і враховують територіальні особливості молодіжної роботи відповідно до конкретних потреб молоді [4].

Теоретичними засадами підходів до лідерського виховання та соціалізації молоді стали праці таких вітчизняних учених, як: Є. Бистрицький, О. Вінніков, О. Головенько, В. Кравченко, І. Кресіна, М. Михальченко, О. Палій, М. Пашков, В. Ребкало, Ф. Рудич, В. Скуратівський, А. Ткачук, М. Шевченко та інші. У контексті досліджуваної проблеми громадські організації виступають одним із головних соціальних інститутів соціалізації особистості й соціальним регулятором відносин молоді й суспільства, проте не слід недооцінювати значення формальної освіти. Останні дослідження, пов'язані з розвитком лідерських, патріотичних якостей молоді та її соціалізації, в межах формальної освіти проведені І. Парубчак, В. Ярошович, А. Губченко, А. Хмировою [5–7]. Водночас питання щодо використання конкретних форм реалізації молодіжної політики на рівні громади залишаються відкритими як у науковому, так і в практичному аспектах.

Мета статті – проаналізувати тенденції державної молодіжної політики в Україні в умовах децентралізації та віднайти інструменти, що стануть дієвими для активізації участі молоді в житті об'єднаної громади.

Виклад основного матеріалу. На розвиток молодіжної політики в умовах децентралізації спрямована програма USAID «DOBRE». Тут також доречно згадати глобальний проєкт ЮНІСЕФ – U-Report. Це – міжнародний молодіжний проєкт Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ), який через SMS та онлайн-опитування з'ясовує ставлення молоді до різних аспектів суспільного життя, тобто U-Report можна розглядати як інструмент, завдяки якому молодь може впливати на те, що для неї важливо. Одним із пріоритетів впровадження молодіжної політики на рівні громади є створення та забезпечення діяльності молодіжних центрів. Проте, згідно з даними U-Report, лише 1,3 % молоді в Україні входить до молодіжних організацій, а 5,5 % – відвідують молодіжні заходи, 34,5 % – знають про діяльність молодіжних організацій, але не хочуть долучитися до їхньої роботи, 50 % – не знають про існування молодіжних громадських організацій і про їхню діяльність. Водночас, за даними вищезгаданого Проєкту USAID ПУЛЬС, у виданні «Молодь і громада: зміни заради майбутнього» [8] можна побачити позитивні зрушення щодо залучення молоді до роботи в громадах, зокрема:

– «Школа місцевого самоврядування» (м. Житомир) – це ексклюзивна програма, яка діє в Житомирі з 2001 року і зарекомендувала себе як одна з найактуальніших молодіжних програм. Діяльність школи спрямована на підвищення рівня активності молоді у громадському житті міста і формуванні дієвої молодіжної політики, надання можливості талановитій молоді реалізувати себе, зокрема у ролі муніципального службовця;

– «День дублера» (м. Гола Пристань, Херсонська область) – у міській раді учнівська молодь на власному досвіді знайомиться із процесом забезпечення життєдіяльності міста, бере участь у прийнятті управлінських рішень;

– Конкурс «Якби я був мером міста Городища» (м. Городище, Черкаська область), «Один день з мером» (м. Тернівка, Дніпропетровська область), «Один робочий день з мером» (Бобринецька ОТГ, Кіровоградська область) – це заходи, під час яких представники органів місцевого самоврядування проводять систематичні зустрічі з молоддю громади, під час яких обговорюються реформи в освіті, медицині, а також децентралізація.

– «Муніципальна школа» (м. Маріуполь, Донецька область) – для студентів 4–5 курсів, випускників вищих навчальних закладів та активної молоді до 35 років.

Європейська хартія участі молоді в громадському житті на місцевому і регіональному рівнях спирається на те, що активна участь молодих людей у процесі ухвалення рішень і діяльності на місцевому і регіональному рівнях має велике значення, якщо ми дійсно маємо намір побудувати більш демократичне, солідарне і процвітаюче суспільство [9].

Тут доречно згадати Роджера Харта, який пропонує модель залучення молоді [10], що передбачає такі сходинки:

1. Маніпуляція – коли молодих людей запрошують узяти участь у проєкті, але вони ніяк не впливають на прийняття рішення.

2. Молодь бере участь у проєкті як група, що має менші права. Вона не грає жодної вагомості ролі, окрім формальної присутності.

3. Символічне залучення (токенізм) – коли ролі в межах проєкту розподіляють між молодими людьми, але вони ніяк не впливають на прийняття рішень.

4. Проєкт доручають молодим людям, проте ним керують дорослі, а молодих людей запрошують виконати ролі або завдання в межах проєкту.

5. Дорослі керують проєктами, молоді люди висловлюють поради та пропозиції, а їх інформують про те, як такі пропозиції сприяють прийняттю остаточних рішень і досягненню мети.

6. Ініціатива проєкту виходить від дорослих, але молоді люди запрошуються як рівнозначні партнери, аби разом із дорослими приймати рішення й розподіляти обов'язки з їх виконання.

7. Проєктами керують молоді люди, можуть запрошуватися дорослі, щоб забезпечити необхідну підтримку, але проєкт може бути виконаний і без їх втручання.

8. Спільне прийняття рішення.

Загалом, значуще залучення молоді, якому сприяє молодіжне лідерство, слід виділити як ключовий механізм для позитивного розвитку молоді в громадах. Ключові концепції, пов'язані з позитивним розвитком, передбачають таке:

– заснований на сильних сторонах підхід до розширення прав і можливостей для залучення молоді;

– нарощування потенціалу і позитивних результатів для молоді та молодіжних центрів;

– орієнтовані на молоді спільні дослідження, які сприяють просуванню позитивних результатів (наприклад, шанування голосу молоді: «молодіжний процес знизу вгору», спільне навчання та командна робота).

По-друге, слід визначити ключові принципи, пов'язані з дотриманням соціальної справедливості:

– активізація голосу молоді для соціальних (системних) змін, що розглядає молоді як со-дослідника і «водія» дослідження.

– просування досліджень у дії – передача знань і практичне застосування.

Протягом останніх 10–20 років лідери розвиваються в більш ранньому віці, й цей процес набирає обертів, про що свідчить впровадження програм лідерства для студентів університетів [11], зокрема у Київському університеті імені Бориса Грінченка, де спільно з міжнародною організацією «Co-Serve International» здійснено впровадження програми з розвитку лідерства-служіння для студентів [12]. Вона складається з чотирьох етапів і спрямована на ознайомлення учасників з основними принципами лідерства-служіння, а також із тим – що є більш важливим – як вони можуть використовувати ці знання та уміння в щоденному житті. Нині дисципліна «Лідерство-служіння» входить до складу освітніх програм усіх спеціальностей зазначеного університету, її завданнями є такі: вироблення мотивації та прагнення до лідерства; формування лідерського світогляду; формування небайдужої, активної позиції у вирішенні проблем як особистого життя, так і у суспільній сфері діяльності; сприяння формуванню оптимістичного сприйняття навколишнього середовища, стійкості у стресових і кризових ситуаціях; створення й закріплення позитивного досвіду лідерської поведінки та взаємодії з послідовниками; розвивати у студентів інтелект, творчі якості, здатність до науково-дослідницької та інноваційної діяльності. І результати роботи цієї програми ми спостерігаємо в реальній активізації участі студентів-грінченківців у волонтерській діяльності, соціальних проєктах та співпраці з Міністерством молоді та спорту України.

Одним із ключових чинників процесу сприяння ефективному залученню молоді та досягнення позитивних результатів є створення відповідного соціального простору. Тому особливим пріоритетом молодіжної політики в Україні має стати розвиток мережі молодіжних центрів і просторів європейського зразка, які за своєю суттю є осередками практичної роботи з молоддю.

Сьогодні в Україні вже діє кількості молодіжних центрів і просторів різної форми власності, зокрема утворених на базі закладів освіти, культури, спорту. Такі молодіжні хаби, платформи та коворкінги успішно працюють у більшості обласних центрів України, а також активно розвиваються в маленьких містах і селах України. Найкращі приклади таких осередків роботи з молоддю демонструють Молодіжний центр Нововолинська «Нові крила», Мережа молодіжних центрів «Нове покоління», Молодіжний центр Дніпропетровщини, Житомирський міський культурно-спортивний центр, Молодіжні центри Донеччини, Хаб «Космодром» (Червоноград), Молодіжний центр Волині, Молодіжний центр «Кузня української інтелігенції» (Дніпро) та інші.

Нині напрацьовано законодавче забезпечення для розвитку молодіжних центрів в Україні. Зокрема, внесено зміни до Бюджетного кодексу України щодо підтримки діяльності таких центрів, прийнято Типове положення про молодіжний центр і затверджено Національний знак якості для молодіжних центрів, що містить широкий набір європейських критеріїв якості надання послуг, до яких мають прагнути центри у своїй роботі. Кадрова підтримка роботи зазначених центрів забезпечується Програмою «Молодіжний працівник», реалізація якої почалася в 2014 році за підтримки Програми розвитку ООН України.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Одним із ключових чинників процесу сприяння ефективному залученню молоді і досягнення позитивних результатів є створення відповідного соціального простору, що повинен забезпечуватися мережею молодіжних центрів і просторів європейського зразка, які за своєю суттю є осередками практичної роботи з молоддю щодо формування її лідерських компетентностей.

Основними принципами роботи таких молодіжних просторів мають стати такі:

- орієнтація на потреби молоді;
- вмотивований і компетентний персонал;
- налагоджена комунікація з органами влади, іншими центрами, спеціалістами;

– створення мережі та організація співпраці з іншими організаціями та соціальними структурами.

Серед пріоритетних завдань на рівні громад слід виділити такі:

– використання малозайнятих об'єктів державної та комунальної власності для роботи з молоддю;

– стимулювання наявних закладів формальної освіти щодо організації роботи з молоддю у позанавчальний час і впровадження лідерських компетентностей у чинні освітні програми;

– сприяння розвитку мережі відкритої роботи з молоддю, враховуючи як географічний аспект території, так і різноманіття заходів тощо.

Список використаних джерел:

1. Молодь України – 2017: Результати соціологічного дослідження / Н. Дмитрук, Г. Падалка, Н. Тілікіна та ін. Тернопіль : ТОВ «Терно-граф», 2017. 72 с. URL: <http://dsmsu.gov.ua/index/ua/material/34436>.

2. Офіційний сайт Асоціації міст України. URL: <http://www.auc.org.ua>.

3. Corliss Bean, Meghan Harlow, Tanya Forneris Examining the importance of supporting youth's basic needs in one youth leadership programme: a case study exploring programme quality. *International Journal of Adolescence and Youth*. 2017. № 22:2. P. 195–209. DOI: 10.1080/02673843.2016.1152986.

4. Децентралізація дає можливості: державний сайт. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/7896>.

5. Губенко А. Державне регулювання патріотичного виховання у вищих навчальних закладах. *Публічне управління та митне адміністрування*. Дніпро : Університет митної справи та фінансів, 2016. № 2 (15). С. 49–53.

6. Хмирова А. Державне управління процесом виховання патріотизму у вищих навчальних закладах України. *Публічне управління та митне адміністрування*. Дніпро : Університет митної справи та фінансів, 2017. № 1 (16). С. 70–76.

7. Парубчак І., Ярошович В. Актуальні проблеми державного регулювання соціалізації студентської молоді: соціально-політичний аспект. *Публічне управління та митне адміністрування*. Дніпро : Університет митної справи та фінансів, 2017. № 2 (17). С. 102–109.

8. Молодь і громада: зміни заради майбутнього. Київ, 2019. URL: <http://auc.org.ua/library>.

9. Переглянута Європейська хартія участі молоді в громадському житті на місцевому і регіональному рівні. URL: http://humanrightsinukraine.org.ua/wp-content/uploads/2015/10/eu_charter_ukr.pdf.

10. Hart Roger A. Children's Participation: From tokenism to citizenship. Florence : UNICEF International Children's Fund, 1992. URL: https://www.unicef-irc.org/publications/pdf/childrens_participation.pdf.

11. Thomas Oakland, Bradd A. Falkenberg, Christopher Oakland. Assessment of Leadership in Children, Youth and Adults. *Gifted Child Quarterly*. 1996. Vol. 40. P. 138–146. DOI: 10.1177/001698629604000304.

12. Офіційний сайт Київського університету імені Бориса Грінченка. URL: <http://kubg.edu.ua/prouniversitet/vizytivka/korporatyvna-kultura-universytetu.html>.

References:

1. Dmytruk N., Padalka H., Tilikina N. et al (2017). Molod Ukrainy – 2017: Rezultaty sotsiologichnoho doslidzhennia [Youth of Ukraine – 2017: Results of a sociological survey]. Ternopil : Press Terno-graph LLC. 72 p. URL: <http://dsmsu.gov.ua/index/ua/material/34436> [Ukraine].

2. Asotsiatsiia Mist Ukrainy [Association of Ukrainian Cities]. Official site. URL: <http://www.auc.org.ua> [Ukraine].
3. Corliss Bean, Meghan Harlow & Tanya Forneris (2017). Examining the importance of supporting youth's basic needs in one youth leadership programme: a case study exploring programme quality. *International Journal of Adolescence and Youth*. Vol. 22:2. P. 195–209. DOI: 10.1080/02673843.2016.1152986.
4. Detsentralizatsiia daie mozhlyvosti [Decentralization provides opportunities]. Official site. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/7896> [Ukraine].
5. Gubenko A. (2016). “Derzhavne rehulivannia patriotychnoho vykhovannia u vyshchych navchalnykh zakladakh” [State regulation of patriotic education in higher educational establishments]. *Publichne upravlinnia ta mytne administruvannia* [Public administration and customs administration]. Vol. 2 (15). P. 49–53 [Ukraine].
6. Khmyrova A. (2017). “Derzhavne upravlinnia protsesom vykhovannia patriotyzmu u vyshchych navchalnykh zakladakh Ukrainy” [Public administration of the process of education of patriotism in higher educational establishments of Ukraine]. *Publichne upravlinnia ta mytne administruvannia* [Public administration and customs administration]. Vol. 1 (16). P. 70–76 [Ukraine].
7. Parubchak I., Yaroshovych V. (2017). “Aktualni problemy derzhavnogo rehulivannia sotsializatsii studentskoi molodi sotsialno-politychnyi aspekt” [Actual problems of state regulation of socialization of student youth: socio-political aspect]. *Publichne upravlinnia ta mytne administruvannia* [Public administration and customs administration]. Vol. 2 (17). P. 102–109 [Ukraine].
8. Molod i hromada: zminy zarady maibutnoho [Youth and the community: change for the sake of the future]. URL: <http://auc.org.ua/library> [Ukraine].
9. Perehlianuta Yevropeiska Khartiia uchasti molodi v hromadskomu zhytti na mistsevomu s rehionalnomu rivni [Revised European Charter for Youth Participation in Public Life at Local and Regional Levels]. URL: http://humanrightsinukraine.org.ua/wp-content/uploads/2015/10/eu_charter_ukr.pdf [Ukraine].
10. Hart Roger A. (1992). Children's Participation: From tokenism to citizenship. Press UNICEF International Children's Fund, Florence. URL: https://www.unicef-irc.org/publications/pdf/childrens_participation.pdf.
11. Thomas Oakland, Bradd A. Falkenberg, Christopher Oakland (1996). Assessment of Leadership in Children, Youth and Adults. *Gifted Child Quarterly*, Vol. 40. P. 138–146. DOI: 10.1177/001698629604000304.
12. Kyivskyi Universytet imeni Borysa Hrinchenka [Borys Grinchenko Kyiv University]. Official site. URL: <http://kubg.edu.ua/prouniversitet/vizytivka/korporatyvna-kultura-universytetu.html>.